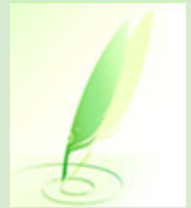

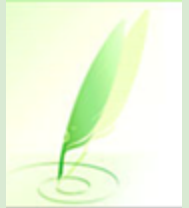
Läsundervisning, läsförståelse & språkstörning

Stockholm, måndagen den 10 mars 2025

Läsa och förstå, stötta och anpassa, planera för alla

- **Läsundervisning, läsförståelse och språkstörning**
– anpassade lärmiljöer, stödstrukturer och tydliga lektionsplaneringar som möter alla elevers behov
- Hur planera och lägga upp läsundervisningen så att alla elever inkluderas oavsett elevernas förutsättningar
- Skriftlig information/instruktion – hur formulerar man texter som ger stöd för förståelsen?
- Hur skapa läs- och lärmiljöer i klassrummet för att ge alla elever förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt?
- Utveckla begreppsförståelsen i olika ämnen med hjälp av kooperativa strukturer, stödstrukturer och bildstöd
- Eleven som god läsare – hur uppmuntrar man eleven att se sig själv som en god läsare fast det är "svårt att läsa"
- Eleven som god skribent - hur uppmuntrar man eleven att skapa goda texter utan att fastna på svårigheterna
- Efterarbete – hur granskar/analyserar man ett elevarbete för att upptäcka kvaliteter, berömma, och ge vägar till utveckling
- Formativ undervisning – genom att ge eleverna kontinuerlig feedback, lyfta dem i sitt lärande och öka engagemanget

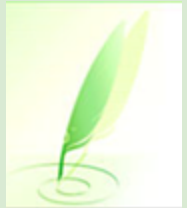
Frågor?

- Ställ gärna frågor under tiden, om det uppstår oklarheter
- Planerad frågestund på slutet
- Information från Kompetento:

"Under föreläsningen har du möjlighet att skicka in frågor digitalt"

Gå till slido.com/kompetento

Gilla andras frågor som du tycker är intressanta för större chans att de tas upp och blir besvarade."

Styrdokument och uppdrag. Dröm och verklighet?

Lgr 22, kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Planera läsundervisning

- Vilka **elever** har jag i gruppen?
- Vad vill jag att eleverna ska **förstå** och **förmå**?
- **Vilka kritiska aspekter finns det?**
- Vilka **aktiviteter** kommer att leda oss till målet/målen?
- Vilket **material** behöver jag?
- Hur kan jag **mäta** eller **utvärdera**?
- Hur **börjar** jag?

- Undervisa explicit
- Börja i det enkla och igenkänningsbara
- Skapa en känsla av nöjdhet och säkerhet
- Återkoppla till de gemensamma upplevelserna
- Utmana och accelerera
- Skapa eget för att skapa förståelse

Kritiska aspekter och andra utmaningar

- Särskilt svåra begrepp eller komplexa innehåll
- Språklig sårbarhet
- Nyanländ? flerspråkig?
- Ny information?
- Ny metod?
- Ny modell?
- Distraktioner? (otrygghet, konflikter, AI mm.)
- Begränsningar, till exempel vad gäller tid, utrymme och energi?

God läsare - undervisning och uppmuntran

Skapa förförståelse

Högläsning

Läsberätta

Hjälpa till med tid, utrymme och energi – gör upp en plan

Öva, visa, tänk högt

Modellera, tänk högt, visa hur man gör

Lyckvändan

Milla och Ingvar är på väg till stranden. Cykelhjulen knastrar mot grusvägen och sjunger i kapp med fåglar och humlor. Milla kastar huvudet bakåt och blundar på raksträckorna. Hon sjunger hon också, en entonig melodi som inte riktigt harmonierar med fåglarnas kvitter, men Ingvar tycker att det låter bra ändå. Han cyklar gärna lite bakom Milla för då kan han titta på henne utan att hon märker det. Inte för att hon skulle bry sig, de har känt varandra hela livet, men på sista tiden har Ingvar ändå fått för sig att Milla skulle kunna se och förstå vad han tänker och känner, ifall hon råkar se honom i ögonen och det får absolut inte hända. Det skulle förstöra allt, allt. Milla tvärbromsar plötsligt. Ingvar håller på att köra rakt in i hennes stänkskärm och får göra en bredsladd för att undvika krock. Hennes ögon glittrar och lyser och mungiporna pekar uppåt så där så att hon ser ut lite som en glad mops. Mopsar är Ingvars favorithundar.

- Du Ingvar! Jag har glömt berätta en sak. Det är en viktig grej faktiskt! Vi ska flytta.

Ingvar stirrar på henne. Alla tankar på att slå ner ögonlocken och inte visa vad han känner har försvunnit. Nu är det tvärtom. Han VILL att hon ska läsa hans tankar!

- Vad snackar du om? Vart ska ni flytta?

- Till Spanien. Nästa vecka!

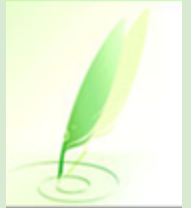
Allting rasar inuti Ingvar. Han får inte fram ett ord. Han bara sätter foten på pedalen och trampar i gång cykeln igen. Cykla som om livet hängde på det. Milla blir långt efter.

På raderna

1. Vart är Mira och Ingvar på väg?
2. Hur tar Mira och Ingvar sig fram?

Milla och Ingvar är på väg till stranden. Cykelhjulen knastrar mot grusvägen och sjunger i kapp med fåglar och humlor. Milla kastar huvudet bakåt och blundar på raksträckorna. Hon sjunger hon också, en entonig melodi som inte riktigt harmonierar med fåglarnas kvitter, men Ingvar tycker att det låter bra ändå. Han cyklar gärna lite bakom Milla för då kan han titta på henne utan att hon märker det. Inte för att hon skulle bry sig, de har känt varandra hela livet, men på sista tiden har Ingvar ändå fått för sig att Milla skulle kunna se och förstå vad han tänker och känner, ifall hon råkar se honom i ögonen och det får absolut inte hända. Det skulle förstöra allt, allt. Milla tvärbromsar plötsligt. Ingvar håller på att köra rakt in i hennes stänkskärm och får göra en bredsladd för att undvika krock. Hennes ögon glittrar och lyser och mungiporna pekar uppåt så där så att hon ser ut lite som en glad mops. Mopsar är Ingvars favorithundar.

Mellan raderna

1. Hur känner Milla inför flytten till Spanien?
2. Vad har Milla och Ingvar för typ av relation?
3. Hur har Ingvars känslor för Milla förändrats på sista tiden?
 - Milla och Ingvar är på väg till stranden. Cykelhjulen knastrar mot grusvägen och sjunger i kapp med fåglar och humlor. Milla kastar huvudet bakåt och blundar på raksträckorna. Hon sjunger hon också, en entonig melodi som inte riktigt harmonierar med fåglarnas kvitter, men Ingvar tycker att det låter bra ändå. Han cyklar gärna lite bakom Milla för då kan han titta på henne utan att hon märker det. Inte för att hon skulle bry sig, de har känt varandra hela livet, men på sista tiden har Ingvar ändå fått för sig att Milla skulle kunna se och förstå vad han tänker och känner, ifall hon råkar se honom i ögonen och det får absolut inte hända. Det skulle förstöra allt, allt. Milla tvärbromsar plötsligt. Ingvar håller på att köra rakt in i hennes stänkskärm och får göra en bredsadd för att undvika krock. Hennes ögon glittrar och lyser och mungiporna pekar uppåt så där så att hon ser ut lite som en glad mops. Mopsar är Ingvars favorithundar.
 - Du Ingvar! Jag har glömt berätta en sak. Det är en viktig grej faktiskt! Vi ska flytta.
 - Ingvar stirrar på henne. Alla tankar på att slå ner ögonlocken och inte visa vad han känner har försvunnit. Nu är det tvärtom. Han VILL att hon ska läsa hans tankar!
 - Vad snackar du om? Vart ska ni flytta?
 - Till Spanien. Nästa vecka!
 - Allting rasar inuti Ingvar. Han får inte fram ett ord. Han bara sätter foten på pedalen och trampar i gång cykeln igen. Cyklar som om livet hängde på det. Milla blir långt efter.

Bortom raderna

- Hur tycker du att man ska berätta en stor och livsavgörande händelse för någon? Använd Milla som exempel och förklara hur du tänker.

Du skulle till exempel kunna svara så här:

I texten står det att Milla och Ingvar har känt varandra hela livet. De är säkert jättebra kompisar. Milla berättar utan förvarning att hon ska flytta till ett annat land om bara en vecka. Hon berättar det helt plötsligt medan de är på väg för att bada. Jag tycker inte det var speciellt snällt gjort av Milla. Hon vet inte att Ingvar är kär i henne, men de är ju ändå bra kompisar. Om jag ska berätta om något stort och livsförändrande för en kompis skulle jag sätta mig ner i lugn och ro och verkligen förklara läget. Och jag skulle försöka göra det i god tid så att kompisens har tid att vänja sig vid tanken på det nya. Milla verkar inte vara en sån person som tänker på hur andra kan känna sig. Jag försöker vara en sån som tar hänsyn till andras känslor.

Igenkänning

Leo

Det tog en lång stund innan det blev tyst och alla satt på sina platser med pennor och sudd redo. Marianne stod framme vid tavlan och såg stressad ut. Hon pekade på klockan.

"Nu har ni fyrtio minuter på er. Behöver ni hjälp räcker ni upp handen. Inga hjälpmedel är tillåtna." Det var samma instruktioner som vanligt.

Klumpen i Leos mage växte. Han såg på pappret som låg framför honom på bänken med framsidan nedåt. Motvilligt vände han på bladet och skrev sitt namn på den streckade linjen. Något mer skulle han väl inte lyckas få nerskrivet idag heller. Men vad spelade det för roll? Han skulle ju ändå aldrig klara matten om han så pluggade dygnet runt.

2. Att läsa mellan raderna

I en text finns det också saker som inte står tydligt uttryckta i ord på raderna men som vi läsare förstår ändå. Det gör vi genom att vi läser mellan raderna. Prova att läsa mellan raderna genom att svara på de här frågorna:

- ★ Var någonstans befinner sig Leo?
- ★ Vem är Marianne?
- ★ Hur känner sig Leo?
- ★ Hur hittar du svaren på ovanstående frågor?
Ge exempel från texten.

Spegla språket 7, Tips från coachen

Skriftlig information / instruktion – förstår alla?

Svara på de sju frågorna (tydliggörande pedagogik) – nödvändigt för vissa, okej för alla, stör ingen

- Vad ska jag göra?
- Var ska jag vara?
- Vem ska jag vara med?
- Hur länge?
- Vad ska hända sen?
- Vad behöver jag ha?
- Varför ska jag göra det?

Exempel:

- Lära dig om läsförståelse och arbeta med mellan raderna-frågor.
- Först på din plats i klassrummet, därefter i lärcenter
- Först med alla och sedan i par med din arbetskompis.
- Lyssna 15 min, läs och skriv 30 min. Återsamling 15 min
- Återsamling kring veckans ord.
- Spegla språket textsamling, texten Cell grön s. 145-152, skrivhäfte, penna och sudd.
- För att stärka din läsning och särskilt din förmåga att tolka och sammanföra information.

Läs- och lärmiljöer

- Förutsättningar för att komma vidare
- Cirkelmodellen
- APEA
- Aktiv och påkopplad läsning – läsning med en uppgift
- Läsroller
- Rum för lärande – framför allt en mental miljö.
- I skolan är läsning ett jobb som ska göras – det du kan klara att göra helt självständigt kan du göra hemma – det passar som läxa.

De tre språken (Rubin, 2021, Hallin 2024)

- Vardagsspråk

Muntligt, konkret, enkla uppmaningar, kontextuellt bekvämt

- Skolspråk

Ämnesövergripande, skriftspråkligt, abstrakt, beskriver samband, många texttyper, långa, komplicerade instruktioner, ställer krav på språklig medvetenhet. (Både hos elever och lärare)

- Ämnesspråk

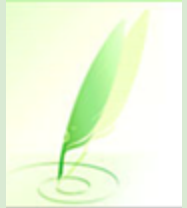
Används för att nå fördjupade ämneskunskaper, kräver skolspråk för att bemästra

Kooperativa strukturer

Strategier för att stärka skolspråket – planering och samarbete

- Veckans målord i alla klassrum – vilka ord arbetar vi med just nu? Välj ord ur skolspråket.
- Explicit undervisning
- Orden i olika ämnen – samplanering

Diskussion

Veckans målord:

Vad
betyder
det?

Hur förklarar vi
det i olika
ämnena? –
definitioner?

Böjningar och
avledningar?

Värden

Synonymer,
antonymer?

Ordklass?

Faktakunskaper
och erfarenheter?

Ord och förklaring, bild och förklaring

Nyckelord under ett arbetsområde – både skolspråk och ämnesspråk

Explicit undervisning

Orden i aktuell kontext

Översätt fram och tillbaka

Läxa – arbeta med orden hemma. (ordlista, bildpresentation, textläsning)

Nästa tillfälle:

Para ihop

Ord och förklaring

Ord och bild

Förklaring och bild – därefter ordet

Exempel från arbetsområdet industrialismen

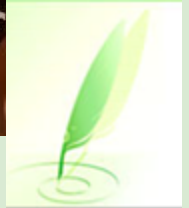
Fabrik

En byggnad där man tillverkar saker, som kläder, leksaker eller bilar. Det är en plats där maskiner och arbetare skapar produkter.

Avlopp

Rör eller system som leder bort smutsigt vatten och avfall från hem eller byggnader.

Vad är ord och vad är begrepp? Vad ska vi förstå?

Demokrati, som ord eller som begrepp?		Demokratin uppstod i Grekland, men det var bara fria män över arton år som fick vara med och rösta
	Demokrati betyder att folket har makten att besluta hur landet ska styras.	Demokratis grundtanke är att alla människor är lika mycket värda
Demokrati betyder folkstyre	Vi röstar och väljer representanter som bestämmer i olika frågor	I en demokratisk värld är åsikts- och yttrandefrihet en mycket viktig byggsten.

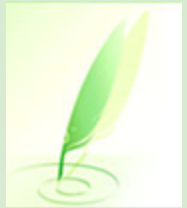
God skribent – strategier och uppmuntran

- Modelltexter för språk
- Modelltexter för struktur
- Skrivmallar
- Börjor
- Rubriker
- Stödfrågor
- Sorterade ordlistor (verb, substantiv, subjunktioner, adjektiv)

Stimulans till textutveckling

- Generativ läsning
- Läsning *kan* vara vägen till skrivande
- Reciprocitet
- Ställ de rätta frågorna (och följdfrågorna)
- Skriv i skolan
- Följ processen
- Ställ krav på planering, utkast och bearbetning

Efterarbete – reflektion och analys

- Hitta kvaliteterna! Det här gjorde vi bra!
- Hur många nådde målen?
- Varför inte?
- Hur hanterade jag de kritiska aspekterna
- Hur fungerade aktiviteterna?
- Hur och vad mätte och värderade jag?
- Hur kan jag få syn på vad eleverna ännu inte bemästrar? Analysverktyg?

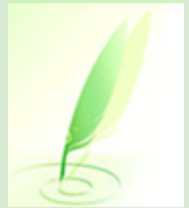
Flerspråkiga elever som strategiska läsare
Lindqvist, Guvå,
Lundenmark, Wewel

	Beskrivning av operationer i svaren	Förklaring av operationer i svaren
↑ Eftersträvs- värda operationer	Egen rimlig tolkning (ERT)	Visar att eleven kan fylla tomrummen i texten.
	Rimlig tolkning som innehåller en del av svaret (RTS)	Visar att eleverna delvis kan fylla tomrummen i texten.
↑ Otillräckliga operationer	Avskrift av text som ger rätt svar (ATR)	Visar att eleven kan hitta och kopiera ett stycke i texten där rätt svar ingår.
	Avskrift från text som enbart innehåller del av svaret (ADS)	Visar att eleven genom att identifiera nyckelord i frågan kan sökläsa och kopiera delar ur texten där nyckelorden ingår och ange del av svaret.
	Avskrift från text som inte visar förståelse (AFT)	Visar att eleven endast kan sökläsa, identifiera nyckelord och kopiera svar som inte visar förståelse.
	Feltolkning av frågan (FAF)	Visar att eleven har feltolkat frågan.
	Feltolkning av del av texten (FAT)	Visar att eleven har feltolkat innebörden i texten och därmed inte kan fylla tomrummen.
	Egen tolkning utan stöd i texten (ETU)	Visar att eleven drar slutsatser utan att använda textinformationen.
	Ofullständigt svar/svårtolkat svar (OSS)	Visar att eleven inte gett ett fullständigt svar eller att svaret varit svårtolkat för bedömare.

Formativt förhållningssätt – att lyfta lärande

- Vad av det du har frågat efter har eleven gjort?
- Beröm genom att visa på det.
- Vad av det du har frågat efter kan eleven förbättra **just nu**, med hjälp av feedback eller stödfrågor?
- Fokusera på det.
- Vad är ett för stort steg just nu?
- Notera, men vänta med att återkoppla det.
- Bedöm tillsammans med eleverna.

Exempel på att bedöma tillsammans

Prov på demokrati och mänskliga rättigheter 30:e september

1. Vad är en riktig demokrati?

En riktig demokrati har demokratiska regler till exempel rösträtt och val. Landet ska vara rättssäkert och det är viktigt med fri partibildning och fri opinionsbildning. Förutom det ska det finnas vissa rättigheter – de rättigheterna kallas för mänskliga rättigheter.

2. Vad är motsatsen till demokrati?

Motsatsen till demokrati är diktatur – diktatur är när bara en person eller ett parti bestämmer i landet. Man har inte demokratiska val och följer inte de mänskliga rättigheterna.

3. Förklara en av demokratins regler. Förklara också varför du valde just den regeln.

Valhemlighet är en viktig demokratisk regel – med det menas att ingen måste berätta vilket parti eller vilken person man röstar på. Jag valde den regeln för att jag tycker det är viktigt att man får ha vilka åsikter man vill utan att någon ska veta om det.

1- En riktig demokrati är mänskliga rättigheter. GB

2- Diktatur är motsatsen till demokrati. GB

3- Regelbundet val. Folket ska kunna rösta i val regelbundet. I Sverige är det val varit fjärde år. Jag valde just den regeln för att jag tänker det är bra att rösta val vart fjärde år. P

5- FN är förkortning av Förenta Nationerna. År 1945 bildades FN. FN gör så mycket. En av deras uppgifter är att hjälpa världens länder att samarbeta. P

4- Allmän och lika rösträtt innebär att alla människor har rösträtt, oavsett om de är kvinnor eller män, rika eller fattiga. P

7- Vi människor har även andra skyldigheter i en demokrati. Vi är till exempel skyldiga att följa

GB

Svar¹: Alla folket har rätt att säga sin åsikt och sin rättigheter de säger och de behåller den kallas riktig demokrati.

GB

Svar²: Motsatsen till demokrati är diktatur. GB

Svar³: Regelbundet val i- In den regler de har rösträtt i fjärde eller fem år för att rösta. P

Svar⁴: De menar att alla kvinnor och män har rätt att rösta eller de är svart eller vit eller homosexuell eller annan.

GB

Svar⁶: Personliga rättigheter ⇒ Exempel - Alla har rätt rösta eller val. De kan inte diskriminera alla är samma.

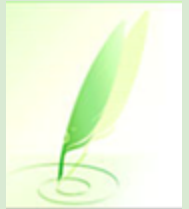
Politiska rättigheter ⇒ Exempel - Alla ska ha en röst för att leva eller förbättra.

Sociala och ekonomiska rättigheter ⇒ Exempel ⇒ Alla ska ha säkerhet eller en jobb för att arbeta och barn ska gå till skolan.

Lästips

- Förstå och arbeta med språkstörning, Anna Eva Hallin
- Språkinriktad undervisning, Maaïke Hajer & Theun Meestringa
- Lektionsdesign – en handbok, Helena Wallberg
- Lektionsdesign i praktiken, Helena Wallberg
- Det tänkande klassrummet, Ann. S Philgren
- Den tänkande hjärnan, Daniel T. Willingham

Fråga eller diskutera

Åse Wewel

lärare i svenska och sva, Fittjaskolan Botkyrka norra

läromedelsförfattare

Spegla språket, Sanoma utbildning

Kom igång! Natur & kultur

